

рокому розумінні як стан захищеності фінансової системи підприємства від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. На нашу думку, таке визначення буде якнайповніше відображати сутність даного поняття. З іншого боку, фінансову безпеку підприємства у вузькому розумінні можна визначити як збалансованість фінансового стану підприємства, що визначається оптимальними значеннями основних груп показників, які його характеризують. Таке розуміння часто зустрічається у практиків. Також фінансові менеджери визначають фінансову безпеку підприємства як можливість компанії виконувати свої фінансові зобов'язання. При низькому рівні фінансової безпеки компанія може втрачати своїх клієнтів, постачальників і навіть стати банкрутом.

Висновки

Проаналізувавши підходи вчених до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» потрібно констатувати, що думки науковців досить різняться, хоча, безумовно, є багато спільного, на основі чого можна в подальшому працювати над дослідженням суті даного поняття. Взагалі фінансову безпеку підприємства доцільно аналізувати з позиції системного підходу, який розглядає діяльність підприємства як багаторівневу структуровану систему. Ми пропонуємо цю категорію визначити в широкому та вузькому розумінні слова.

Перспективним у даному дослідженні вбачається дослідження поняття фінансової безпеки підприємства, яке враховуватиме інноваційні зміни науково-технічного прогресу в цілому і фінансової системи зокрема.

Список використаних джерел

1. Білик М.Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наукових праць. – 2008. – №4(83). – С. 129–133.
2. Волошин В.І., Каркавчук В.В. Системний підхід до аналізу та забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електрон. ресурс] / В.І. Волошин, В.В. Каркавчук // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2012. – №2. – С. 73–78. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2012_1/2012_1/O73.pdf
3. Демченко І.В. Фінансова безпека суб'єкта господарювання: сутність та умови виникнення [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfb/2010_1/O11Ost6.pdf
4. Ермоленко О.А. Сутність фінансової безпеки підприємства [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2011_3/Ermolenko_311.htm
5. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст]: монографія / за заг. редакцією д.е.н., проф. А.О. Єпіфанова [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
6. Орехова К.В., Караченцева І.О. Ознаки фінансової безпеки підприємства в умовах фінансової кризи / К.В. Орехова, І.О. Караченцева // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – №1(7). – С. 64–69.
7. Погосова М.Ю. Структурно-логічний аналіз поняття «фінансова безпека підприємства» / М.Ю. Погосова // Наука й економіка. – 2008. – №3(11). – С. 258–265.

О.В. ДОВГАЛЬ,
ст. викладач, Європейський університет

Кооперація як перспективний напрям розвитку підприємництва на селі

У статті розкрито роль і значення кооперації для розвитку підприємництва на селі. Визначено основні проблеми кооперативних об'єднань та запропоновані шляхи щодо їхнього подолання. Значну увагу приділено світовому досвіду в розвитку кооперації.

Ключові слова: кооперація, підприємництво, село, сільські території.

В статье раскрыты роль и значение кооперации для развития предпринимательства на селе. Определены основные проблемы кооперативных объединений и предложены пути их преодоления. Особое внимание уделено мировому опыту в развитии кооперации.

Ключевые слова: кооперация, предпринимательство, село, сельские территории.

The role and value of cooperation for the development of the entrepreneurship in the village areas are disclosed in

the article. Main problems of the cooperative associations were appointed and proposed the ways of their solving. Particular attention was given for the world experience of cooperation development.

Keywords: cooperation, entrepreneurship, village, country area.

Постановка проблеми. Нині аграрна політика здійснюється за допомогою економічних реформ, кожна з яких уособлює собою систему заходів, принципів, методів і форм господарської діяльності.

Це насамперед стосується аграрної реформи, а також залучення малих та середніх підприємств до створення кооперації на селі. Вони відкривають великі можливості для організації підприємницької діяльності, що, своєю чергою, сприяє подальшому соціально-економічному розвитку сільських територій. Це і зумовлює актуальність даної публікації.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вагомий внесок у теоретичний розвиток кооперативної ідеї як перспективного напрямку підприємництва на селі зробили такі відомі науковці, як М. Драгоманов, В. Зіновчук, М. Кісіль, О. Крисальний, Г. Підлесецький, І. Подолинський, Г.П. Саблук, М. Туган–Барановський, Е. Храпливий та багато інших дослідників. Однак, незважаючи на різноманітність проведених досліджень, ця проблема залишається недостатньо вивченою на сьогодні і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є визначення особливостей розвитку кооперативного руху як перспективного напрямку розвитку підприємницької діяльності на селі, впливу цього виду діяльності на розвиток сільських територій України та надання рекомендацій щодо вирішення окремих проблемних питань, виокремлених у процесі дослідження.

Виклад основного матеріалу. Аграрна реформа в Україні спрямована на структурну перебудову та вдосконалення агропромислового розвитку, підвищення економічної ефективності використання аграрних ресурсів, вирішення продовольчих проблем шляхом наповнення продовольчими товарами зовнішнього і внутрішнього ринку.

Однією з характерних рис сучасного етапу розвитку економічних відносин в аграрній політиці України є створення різних організаційно–правових форм підприємницької діяльності на селі, зокрема кооперації [2].

Найбільш авторитетним визначенням сутності кооперативу є наступне: кооператив – це група осіб, які добровільно об'єдналися, щоб задовольнити спільні економічні, соціальні та культурні потреби і прагнення за допомогою підприємства, що перебуває у їхній спільній власності та під демократичним управлінням та контролем [7, с. 13].

Створення системи кооперативних об'єднань актуальне не лише для малих форм аграрного бізнесу, а й для всіх видів сільгоспдприємств, особливо в умовах формування в Україні системи інформаційного суспільства, яка базується на активному використанні інформаційного капіталу і передбачає вільний обмін даними між учасниками господарських процесів. Ліквідація стихійності у формуванні попиту на товар, зниження ризиків при здійсненні виробничо–фінансової діяльності – все це і багато що інше здатні здійснювати кооперативи і кооперативні об'єднання [4].

Вони відкривають великі можливості для організації та створення великого виробництва, а це, своєю чергою, знизить собівартість одиниці продукції, оскільки основний та обіговий капітал застосовується спільно і розподіляється на більшу масу виробленої продукції. Саме поділ праці зумовлює спеціалізацію виробництва і є основою розвитку ринкових відносин, а ринок пов'язаний із рівнем суспільного поділу праці та спеціалізацією. Розвиток спеціалізації виробництва зумовлює необхідність кооперування, своєю чергою, впливає на подальший розвиток спеціалізації та визначає її форми [2].

Європейські країни приділяють значну увагу питанням розвитку кооперації на селі. В них збут продукції відбувається

переважно через сільськогосподарську кооперацію: 80% – Нідерланди, 50–52% – Німеччина, Іспанія, в тому числі молоко – від 65% у Бельгії до 100% у Норвегії, овочі і фрукти – від 32% у Німеччині до 80% у Нідерландах, свинина – від 15% в Італії до 96% у Данії, зерно – від 20% у Великобританії до 70% у Франції. Кооперативи країн «старої» Європи реалізують 45–50% обсягу продукції харчової промисловості.

У Франції функціонує 3,5 тис. сільськогосподарських кооперативів, що займаються переробно–збутовою діяльністю. До них треба додати 13,3 тис. зі спільного використання техніки. Широко розповсюджені також кооперативи штучного запліднення. Їхніми членами є дев'ять з десяти фермерів. У них зайнято більше 520 тис. працівників. Річний обіг кооперативів становить у середньому 77–80 млрд. євро.

У США частка кооперативів у переробці молока – 82%, електропостачання – 80%, у збуті продукції – 30%, виробництві цукру – 51%, кредитуванні – 33%, в інформаційному забезпеченні – 25% [2].

У сільській місцевості Канади кооперативи відіграють основну роль у виробництві, збуті і переробці продукції. Вони є сучасними організаціями зі своєю експертизою і спільним ринком аграрної продукції, що дає їм можливість конкурувати з великими приватними підприємствами, і утримують значну частку товарного ринку в країні. Фінансові кооперативи, такі як кредитні спілки, формально легалізовані як аграрні кооперативи, забезпечують фермерів широкою сіткою банківського та страхового обслуговування. Кооперативи в Канаді є некомерційними по відношенню до своїх членів організаціями, не платять проценти на акцію капіталу, тому що вони діють не в інвестиційних цілях, а з тим, щоб забезпечити послуги своїм членам. Вони повертають надлишок (кооперативні виплати) членам пропорційно членській економічній діяльності в кооперативах, і забезпечують навчання своїх працівників.

У Швеції кооперативи поширені по всій країні і займають дуже сильні позиції в сільському господарстві, у промисловості, у роздрібній торгівлі, житловому будівництві та інших сферах діяльності. Шведські холдингові компанії є одними з найефективніших в Європі.

В Італії на сьогодні близько половини супермаркетів належать кооперації. Діяльність італійських кооперативів ґрунтується на таких принципах: обмежений розмір сукупного паю; розмір мінімального статутного фонду не фіксується; одна людина – один голос незалежно від розміру паю; наявність податкових пільг: відсутність подвійного оподаткування; протягом перших десяти років кооперативи звільняються від податку на корпорації, в подальшому діє пільгове оподаткування; передбачений мінімальний дохід пайовика, який не обкладається податком.

Сільськогосподарські кооперативи Польщі також користуються державною підтримкою, яка полягає в тому, що розроблено перелік груп товарів, виробництво яких підпадає під отримання державної фінансової допомоги [12].

Отже, кооперативи виконують важливу роль для вирішення питань соціального партнерства в регіонах, де є економічні

труднощі, оскільки вони мають ідеальну організаційну структуру для збільшення зайнятості та зміцнення соціальної єдності. Динамічне поширення кооперації є важливим не тільки для досягнення господарських цілей, а й тому, що, виконуючи значну роль у вирішенні економічних і соціальних проблем регіонів та галузей з економічними труднощами, особливо в тих, де приватновласницька ініціатива недостатня або ж відсутня, кооперативи можуть створити робочі місця, захистити працівника і стимулювати розвиток економіки. Тому місцева влада в ЄС ідентифікує кооперативну форму господарювання як ефективний засіб досягнення збалансованого розвитку на основі солідарності. Саме через це Європейська комісія у справах зайнятості і соціальних питань визнала, що існує загальна потреба в докладенні зусиль на рівні ЄС до посилення ролі кооперативів у розробці соціальної політики [5].

Світовий досвід розвитку кооперації нині є надзвичайно важливим для України, особливо для сільської місцевості, де найгострішими проблемами соціально-економічного розвитку залишаються:

- невідповідність програм реформування економіки сільського господарства і результатів їхнього виконання визначеним соціальним пріоритетам;
- недостатній рівень фінансової підтримки соціально-економічної сфери села, державної підтримки облаштування сільських територій;
- передача об'єктів соціальної сфери сільськогосподарських підприємств до державної та комунальної власності без належного фінансування їх утримання;
- проведення неефективної державної політики щодо створення умов для розвитку кооперативних та інших некомерційних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників у сфері заготівлі, переробки, реалізації продукції та фінансового і транспортного обслуговування товарних потоків [10].

Така ситуація свідчить про відсутність реальної підтримки з боку держави розвитку сільських територій, зумовлює зниження обсягів виробництва продукції, ставить під загрозу економічну безпеку країни.

Враховуючи, що прерогативою розвитку сільських територій є відродження села, кооперація виступає соціально-економічним механізмом, який виконує низку функцій держави із соціального захисту населення.

На думку О.Г. Міценка, ефективним засобом розвитку сільських територій у контексті забезпечення належного рівня життя їхніх мешканців має стати інтеграційна діяльність системи споживчої кооперації, яка територіально охоплює всі регіони країни, концентрує свою діяльність на обслуговуванні потреб саме сільського населення, історично близька до дрібних сільгоспвиробників (власників особистих селянських та фермерських господарств), бере безпосередню участь у формуванні середнього класу на селі, реалізує свою соціальну відповідальність саме у сільській місцевості (через забезпечення працівникам робочих місць, належних умов праці та заробітної плати; зобов'язання ефек-

тивно працювати; соціальну чутливість до вирішення проблем соціально-економічного розвитку сільських територій; відповідальність найбільшого організатора сільського ринку товарів та послуг) [6].

У цьому ракурсі на велику увагу заслуговує презентація 15 травня 2012 року ініціативи «Рідне село». Вона є дієвим механізмом для відродження сільських територій нашої країни. В рамках цієї програми держава максимально сприяє створенню нових кооперативів, а також стимулює соціально-економічний розвиток сільських територій.

У концепції соціально-економічного розвитку сільських територій передбачається, що кооперація стане складовою частиною національної стратегії сільського розвитку. Увага держави буде головним чином сконцентрована на підтримці середнього та малого сільськогосподарського товаровиробника. Міністерством аграрної політики та продовольства України пропонується така модель, коли через систему кооперації дрібний виробник зможе отримати державну підтримку, донорську допомогу і доступ до кредитних ресурсів, що на перших етапах його становлення буде посилювати позитивний вплив економічних чинників [11].

Діяльність кооперативів має важливе значення для національної економіки, особливо у сфері обслуговування виробничих потреб сільського населення, товарообігу, дрібно-варного виробництва, послуг для міського і сільського населення, житлового будівництва тощо [13].

В Україні тільки силами кооперативного руху було створено 15% торгівельних ринків, майже 7% м'яса та м'ясопродуктів, понад 2% овочів та 3,5% фруктів реалізуються через українські кооперативні підприємства [8, 9].

Проте нині споживча кооперація переживає великі труднощі, пов'язані зі втратою внаслідок лібералізації цін та інфляції власних обігових коштів, різким скороченням можливостей використання банківських кредитів через непомірні банківські ставки та високий рівень податків, умови низької купівельної спроможності населення [1].

Отже, однією з особливостей діяльності даного типу господарюючих суб'єктів є відсутність належного обсягу ресурсів для здійснення господарської діяльності згідно з принципами товарного виробництва. При цьому слід відмітити не тільки факт нестачі засобів виробництва, а й відсутність практичних навиків у веденні подібного бізнесу. Дрібні одноосібні господарства самотужки не здатні вийти на ринок як повноцінні учасники, а організувати взаємовигідну співпрацю на принципах кооперації заважає нестача професійних знань та взаємна недовіра.

Тобто заходи по здобуттю навиків у сфері економічних відносин малих форм господарювання сприятиме поживленню консолідації сільгоспвиробників на принципах взаємовигідної співпраці, що, своєю чергою, прискорить розвиток даних утворень, збільшуючи кількість їхніх членів. Створення системи виробничих і обслуговуючих кооперативів на базі сільських територій дозволить не лише підвищити рівень доходів пред-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ставників аграрного підприємництва, а й забезпечити збереження українського села як специфічній соціально-економічній спільності. Особливу роль при цьому мають зіграти учбово-наукові центри, завданням яких є підготовка фахівців для ведення підприємницької діяльності в аграрному секторі на принципах постіндустріального суспільства [4].

Розвиток кооперації у сучасних умовах вимагає не простого збереження сільських споживчих товариств, а системної трансформації їх на засадах світового кооперативного руху із урахуванням сьогоденних ринкових реалій України [13].

Висновки

Отже, використання кооперації як перспективного напрямку підприємницької діяльності на селі дасть можливість підвищити ефективність формування та використання:

- виробничого потенціалу за рахунок: прискорення оновлення основних засобів; розвитку нових видів діяльності, які збільшують можливості інтегрованого формування; підвищення продуктивності праці за допомогою прискорення інновацій у технологічній та організаційній сферах; зниження вартості послуг, здійснюваних між партнерами;

- торговельного потенціалу за рахунок: стабільності зв'язків між учасниками об'єднання, що підвищує конкурентоспроможність продукції та об'єктивно полегшує можливість виходу вітчизняних товаровиробників на внутрішні і зовнішні ринки збуту своєї продукції; формування експортних ніш на світовому ринку; створення нових видів продукції; гнучкого пристосування до змінних умов ринкового попиту;

- людського потенціалу за рахунок: створення додаткових можливостей для підготовки нових кваліфікованих робітників і підвищення кваліфікації вже працюючих; виникнення нових робочих місць, у тому числі для фахівців з управління інтегрованими формуваннями; можливості перерозподілу кваліфікованих кадрів між учасниками об'єднання; входження до складу будь-якого кластеру соціальної інфраструктури, однією з функцій якої є обслуговування працівників-членів об'єднання, що значно підвищує якість їх життя і відповідно продуктивність праці;

- інноваційного потенціалу за рахунок: включення до складу інтегрованого формування науково-дослідних підрозділів, інноваційних установ, навчальних закладів; підтримки наукових розробок всередині об'єднання; стимулювання зв'язку «економіка – наука – продукція»; можливості обміну ноу-хау та технологічними розробками між членами об'єднання; отримання додаткових коштів для інвестування в різноманітні науково-технологічні проекти;

- інвестиційного потенціалу за рахунок: підвищення можливості протистояти впливу зовнішніх факторів і зниження ризиків для вітчизняних та іноземних інвесторів; отримання доступу до участі у інвестиційних програмах уряду; можливості входження об'єднання до глобальної мережі ТНК, здатних забезпечити приплив іноземних інвестицій у структурну

турну перебудову виробництва; створення іміджу довготрокового та ефективного об'єднання, привабливого для інвесторів [6].

Список використаних джерел

1. Бородата О. Проблеми та перспективи розвитку споживчої кооперації в Україні [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/2012/03/borodata.html>

2. Гурей Г.Т. Основні напрямки розвитку фермерської кооперації й агропромислової інтеграції / Г.Т. Гурей, М.Я. Ковалик [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_146/10tgt.pdf

3. Дмитрів А.Я. Напрями здійснення ефективної комунікаційної політики кооперативними підприємствами / Дмитрів А.Я.: матеріали наук.-практ. конф. [«Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації»], (Львів, 3–5 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська комерц. акад., 2012. – С. 41–43.

4. Кальченко С.В. Кооперація в Україні: історичний досвід і майбутні перспективи / Кальченко С.В. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/22.pdf

5. Килин О.В. Фактор кооперації в регіональній економічній політиці ЄС щодо розвитку соціального партнерства в посткризовий період / Килин О.В.: матеріали наук.-практ. конф. [«Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації»], (Львів, 3–5 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська комерц. акад., 2012. – С. 48–49.

6. Міценко Н.Г. Розвиток інтегрованих формувань на сільських територіях: необхідність та напрями державного впливу / Міценко Н.Г.: матеріали наук.-практ. конф. [«Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації»], (Львів, 3–5 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська комерц. акад., 2012. – С. 154–156.

7. Основи кооперації: навчальний посібник / [С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, Я.А. Гончарук, Р.Я. Пастушенко]. – К.: Знання, 2004. – 470 с.

8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Офіційний сайт Укоопспілки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/uk/2011-12-06-11-51-13>

10. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 №1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – №73. – С. 7.

11. Реалізація програми «Рідне село» на Полтавщині [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.publicpolinfo.gov.ua/news/realizatsiya_programi_ridne_selo_na_poltavschini/

12. Сороківська М.В. Державна фінансова підтримка діяльності кооперативів: світовий досвід / Сороківська М.В.: матеріали наук.-практ. конф. [«Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації»], (Львів, 3–5 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська комерц. акад., 2012. – С. 14–16.

13. Хміль Ф.І. Перспективи трансформаційних процесів у системі споживчої кооперації України / Хміль Ф.І.: матеріали наук.-практ. конф. [«Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації»], (Львів, 3–5 квіт. 2012 р.). – Львів: Львівська комерц. акад., 2012. – С. 124–125.